

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1924 kl. 12 m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående undervisning i engelska språket vid folkskoleseminarierna.

I en inom Andra kammaren av fru *Thüring* väckt motion, nr 338, hemställes, att riksdagen behagade besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder i sådant syfte, att engelska språket såsom obligatoriskt och väl tillgodosett ämne omedelbart införes i alla landets folkskoleseminarier. *Motionen.*

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över densamma har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat skolöverstyrelsens yttrande, vilket som bilaga finnes fogat vid detta utlåtande.

I motionen förekommer ingenstädes någon antydning om att undervisning i främmande språk redan nu ingår som obligatoriskt ämne vid seminarierna. Så är emellertid fallet. Seminariestadgans § 7 föreskriver, att undervisning skall meddelas bl. a. i antingen tyska eller engelska språket i enlighet med de bestämmelser, som skolöverstyrelsen i detta avseende utfärdar för varje seminarium särskilt. Beträffande omfattningen av denna undervisning hänvisar utskottet till skolöverstyrelsens utlåtande. I fråga om fördelningen av språkundervisningen mellan engelska och tyska tillämpas den regeln, att vid dubbelseminarierna den ena parallellavdelningen studerar tyska, den andra engelska. Vad angår enkelseminarierna så meddelas vid seminariet i Stockholm endast undervisning i engelska, under det att vid seminarierna i Strängnäs, Växjö, Kalmar och Hernösand endast undervisas i tyska. I ett som allt förekommer redan nu obligatorisk undervisning i engelska vid 11 av statens seminarier, under det att tyska förekommer vid 14. *Utskottet.*

Motionärens önskemål är således redan i viss mån tillgodosett. Vidare må påpekas det kända förhållandet, att ett ej ringa antal av dem, som årligen avlägga folkskolläroexamen, förut avlagt studentexamen, realskoleexamen eller genomgått flickskola med s. k. normalskolekompetens och därigenom besitta en språklig bildning, som går utöver vad seminarierna kunna meddela.

Motionens yrkande synes utskottet närmast böra tolkas som ett krav på förande av obligatorisk undervisning i engelska *även* vid de seminarier, där nu endast obligatorisk undervisning i tyska förekommer. Detta skulle leda

till att antingen undervisning vid dessa anstalter bleve obligatorisk i båda språken eller att tyskan helt och hållet undanträngdes från *alla* statens seminarier. Då utskottet ej anser sig kunna förorda någotdera av dessa alternativ, har det måst stanna vid ett avstyrkande av det i motionen framförda yrkandet.

Däremot har utskottet funnit starka skäl tala för den av skolöverstyrelsen i dess utlåtande förordade anordningen, att varje seminarieelev sattes i tillfälle att själv välja det språk av de båda ifrågavarande, i vilket han önskade erhålla undervisning.

Detta skulle ernås genom att även vid enkelseminarierna tillfälle bereddes till undervisning såväl i engelska som tyska språken. En konsekvens härav skulle då givetvis bli, att där nu endast engelska läses, tyskan infördes som alternativt språk. Då en sådan åtgärd emellertid svårigen kan av utskottet föreslås på grundval av det i motionen framförda kravet, har utskottet funnit sig ej kunna framföra förslaget som direkt yrkande.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet därför hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 22 mars 1924.

På utskottets vägnar:

LARS DALGREN.

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar *Dalgren, Wallerius, Öhman, Johansson* i Edsbyn, *Molin, Nilsson* i Hörby, *Uddenberg*, fröken *Wellin*, herr *Rydström* och fru *Thüning*.

Till riksdagens Andra kammarens första tillfälliga utskott.

I anledning av den av fru Thüring inom Andra kammaren väckta motionen nr 338 får skolöverstyrelsen, jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 15 februari 1924, avgiva följande av utskottet infordrade yttrande.

Genom nådiga stadgan den 3 juli 1914 blev, såsom för utskottet torde vara välbekant, folkskoleseminariernas verksamhet föremål för en genomgripande omläggning. I samband med stadgan meddelades och till ledning för arbetet vid seminariet en i detalj utarbetad undervisningsplan. Ur synpunkten av den angelägenhet, som avhandlas i nu förevarande motion, torde det vara tillfyllest att framhålla, att genom den nya seminariestadgan studiet av främmande språk, efter mycket ingående överväganden och ett livligt meningsutbyte, tillfördes seminariernas arbetsområde såsom *obligatoriskt* ämne. Föreskrift härom har lämnats i stadgans § 7, där det heter, att seminariets lärokurs omfattar kristendomskunskap — — —, psykologi och pedagogik samt i enlighet med vad skolöverstyrelsen för varje seminarium bestämmer, antingen tyska eller engelska språket. Ytterligare må erinras, att enligt stadgans § 9 elev i andra, tredje eller fjärde klassen — sålunda icke i första klassen — må, om han så åstundar, av vederbörande klasskonferens eller, där sådan icke förekommer, av lärarkollegiet kunna befrias från undervisningen i ett av ämnena främmande språk, musik, manlig slöjd och husligt arbete. Likaledes kan enligt stadgans § 8 mom. 2 elev, som företer intyg från annan staten tillhörande eller under statens kontroll stående läroanstalt om godkända insikter och färdigheter i visst ämne, vilka av seminariets lärarkollegium prövas fullt motsvara seminariets kurs i ämnet eller viss del av densamma, efter egen önskan befrias från undervisning i det ämne, vitsordet avser, till den utsträckning, som av kollegiet bestämmes. Åt ämnet främmande språk har timplanen utmätt 3 veckotimmar i klass I, 2 timmar i klass II och 1 timme i klass III.

Från och med läsåret 1914—1915 har alltså vid samtliga seminarier undervisning meddelats i ett främmande språk, antingen tyska eller engelska. För dubbelseminarierna har den ordningen tillämpats, att den ena parallellavdelningen genomgående studerar tyska, den andra engelska. I fråga om enkelseminarierna gäller för närvarande, att undervisningen i främmande språk vid folkskoleseminariet i Stockholm omfattar engelska, vid folkskoleseminarierna i Strängnäs, Växjö, Kalmar och Härnösand tyska språket. Vid Ateneums privata folkskoleseminarium i Stockholm meddelas undervisning i tyska, vid Göteborgs privata seminarium däremot i engelska. Undervisning i engelska förekommer alltså redan i den av undervisningsplanen förutsatta omfattningen vid 11 statens seminarier samt 1 privat seminarium, undervisning i tyska vid 14 statens seminarier samt 1 privat seminarium. Syftet med den ifrågavarande undervisningen angavs av föredragande departementschefen, i anslutning till vad folkundervisningskommittén anfört, vara »att nå det närmaste målet för en rent praktisk språkundervisning, således i förevarande fall att på genaste väg möjliggöra för eleverna att med något så när gott uttal kunna läsa tyska eller engelska och — med hjälp, där så behövs, av en ordbok — uppfatta innehållet av det lästa». Det gällde icke att införa eleverna på och giva dem en översikt över ett nytt och vidsträckt bildningsområde utan endast att öppna för dem en väg till ett sådant område, en väg, på vilken den vetgirige sedermera kunde vandra vidare. Här som i många andra fall finge undervisningen på

seminariet sin egentliga uppgift i att väcka intresse för och möjliggöra ett på egen hand fortsatt studium.

Det ligger i sakens natur, att den ifrågavarande undervisningen varken med hänsyn till omfattning eller grundlighet kan betecknas såsom tillräcklig för att sätta de utexaminerade eleverna i stånd att omedelbart själva meddela undervisning i ämnet. Däremot har den visat sig kunna utgöra en betydelsefull grund, som genom fortsatta självstudier kan förhållandevis lätt ytterligare påbyggas i av motionären önskad riktning.

Då det gäller att bedöma den föreliggande angelägenheten ur den huvudsynpunkt, som motionären synes vilja anlägga, att bereda folkskolan tillgång till ett erforderligt antal lärare med nödiga förutsättningar att i folkskolans högsta klasser meddela undervisning i engelska språket, anser sig överstyrelsen emellertid böra ytterligare framhålla, att ett mycket betydande antal av de från folkskoleseminarierna utexaminerade lärarna besitta väsentligen grundligare kunskaper i främmande språk, än vad seminariet såsom sådant nu ger och väl även i en framtid kan tänkas giva.

I sådant avseende må först erinras, att numera årligen omkring 60 manliga och 85 kvinnliga studenter avlägga folkskollärorexamen, vilket utgör mer än 15 procent av samtliga examinander. Den språkliga utbildningen hos dessa lärare torde normalt kunna anses fylla de krav, som motionären avser. Vidare bör anmärkas, att ett icke obetydande antal av de i folkskoleseminarierna intagna eleverna dessförinnan avlagt realskolexamen eller erhållit avgångsbetyg från flickskola med s. k. normalskolekompetens. En verkställd undersökning rörande antalet av de till första klassen godkända inträdessökandena med nämnda föregående utbildning har ådagalagt, att under åren 1915—1922 189 manliga och 277 kvinnliga inträdessökande avlagt realskolexamen och 244 erhållit avgångsbetyg från flickskola med normalskolekompetens. Sammanlagt utgöra de nämnda eleverna omkring 15 procent av samtliga under nämnda år intagna. Dessa grupper synas för övrigt tendera att successivt ökas i antal. Sålunda var antalet intagna manliga elever med realskolexamen år 1915 endast 8, år 1922 ej mindre än 66, antalet kvinnliga elever med samma examen år 1915 29 och år 1922 62. Av de med normalskolekompetens utrustade eleverna intogos år 1915 36 och år 1922 41. Beträffande här förevarande elevkategori, där den föregående undervisningen omfattar såväl tyska som engelska språken, torde gälla, att seminariernas språkundervisning kan lämna väsentligen bättre resultat än i fråga om flertalet elever, som icke tidigare förvärvat någon bekantskap med främmande språk.

Av det föregående framgår alltså, att önskemålet om engelska språket såsom obligatoriskt ämne redan är tillgodosett i nu gällande undervisningsplan på så sätt, att mer än hälften av samtliga utexaminerade lärare inhämtat åtminstone grunderna av detta språk och mer än en fjärdedel besitta relativt mera omfattande språkkunskaper. Under nuvarande förhållanden, innan åtgärder för engelskans införande i folkskolan av statsmakterna ifrågasatts, synes med hänsyn härtill enligt överstyrelsens mening anledning saknas att påkalla sådan förändring av nuvarande ordning, att tyska språket skulle alldeles försvinna från seminariets arbetsordning och ersättas av engelska. Den förefintliga möjligheten till alternativ anordning måste ur skilda synpunkter anses innebära så avgjorda fördelar, att den icke utan vidare bör övergivas. Ett steg i den av motionären önskade riktningen skulle emellertid, med bibehållande av principiellt nu gällande ordning, kunna uppnås därigenom, att, såsom vid förberedelserna för den nuvarande seminarieorganisationen föreslogs, tillfälle be-

redes varje seminarieelev att välja det språk, i vilket han önskar erhålla undervisning. Detta syfte skulle lätteligen kunna vinnas, om även vid enkelseminarierna möjlighet öppnades till undervisning i både engelska och tyska språken, en åtgärd, som skulle föranleda relativt blygsamma kostnader.

Motionärens yrkande innesluter emellertid ock det önskemålet, att engelska språket skulle erhålla ställningen av »väl tillgodosett» ämne. Vad därmed avses, kan icke sägas vara av framställningen utan vidare klart. Överstyrelsen har redan i det föregående uttalat, att undervisningen i främmande språk icke för närvarande har och icke med seminariekursens nuvarande tidsmätt kan tänkas erhålla en sådan omfattning, att den omedelbart skänker kompetens för lärarverksamhet i ämnet. En sådan avsikt har icke heller förelegat, då ämnet upptogs på seminariets arbetsprogram. Det är ock överstyrelsens åsikt, att ett dylikt mål icke skulle med någon större framgång kunna eftersträvas, även om det låte sig tänkas, att timtalet fördubblades. Nu är emellertid seminariets timplan i hög grad belastad; veckotimsummorna utgöra i de fyra klasserna respektive 39, 38,5, 38 och 32,5 lektioner, vartill komma utom timplanen ytterligare ett par obligatoriska lektioner varje vecka. Vid sådant förhållande är det överstyrelsens bestämda uppfattning, att ett vidgat utrymme åt undervisningen i främmande språk nödvändigtvis skulle kräva en mot ökningen svarende inknappning av tiden för övriga för utbildningen betydelsefulla ämnen. Det ligger emellertid i öppen dag, att en dylik förändring skulle medföra en betänklig försvagning av utbildningen i folkskolans nu obligatoriska undervisningsämnen. Överstyrelsen ser därför ingen möjlighet att med nu föreskriven utbildningstid bereda ett ökat utrymme åt undervisningen i främmande språk, utan att lärarutbildningen såsom helhet skulle därigenom lida allvarsamt men. Erinras må ock, att med åberopande av gjorda erfarenheter yrkanden framställts på en begränsning av seminariets nuvarande språkundervisning på sådant sätt, att densamma skulle göras valfri redan i första klassen. Dessa yrkanden, som överstyrelsen icke ansett sig böra biträda, ha hittills icke lett till någon påföljd.

Stockholm den 19 februari 1924.

B. J:N BERGQVIST.

Wilhelm Björck.

Axel Berlin.